פגיעה אנושה בשוויון בפני החוק:
חוות דעת בעניין הכפפת המפכ"ל לשר לביטחון לאומי

- מכון זולת – לשוויון וזכויות אדם, מקדם את ההגנה על שלטון החוק והדמוקרטיה. בתאריך 20.6.2022 פרסם מכון זולת את **הדוח דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל**,[1] שהתריע על התהליכים הסמכותניים שהואצו מאז הקמת הממשלה החדשה.

- **התיקונים המוצעים הם חלק מצבר חקיקה שנועד לבצע מהפכה משטרית:** ביום 4.1.2023 חשף שר המשפטים יריב לוין את תוכניתו לבצע מהפכה משטרית במדינת ישראל באמצעות ריסוק עצמאות הרשות השופטת והכפפתה המלאה לרשות המבצעת שכבר שולטת באופן מוחלט ברשות המחוקקת.[2] לצורך מימוש התוכנית, הודיע השר לוין על צבר של תיקוני חקיקה שיכלול, בין היתר, פסקת התגברות ברוב של 61 חברי כנסת, חיזוק כוחם של הפוליטיקאים בוועדה לבחירת שופטים, ביטול עילת הסבירות והפיכת תפקיד היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה למשרת אמון. נשיא בית המשפט העליון בדימוס אהרן ברק אמר כי המהפכה של השר לוין היא "אוסף של הצעות רעות שעלו במשך השנים" וכי הדבר המקביל למהפכה הזו הוא "מהפכה של טנקים".[3]

- **התיקון המוצע:** לקבוע את כפיפות המפכ"ל לשר לביטחון לאומי וכן את סמכות השר להתוות מדיניות ולקבוע עקרונות כלליים בעניין משך הטיפול בתיקים (בהתייעצות עם היועמ"ש לממשלה, המפכ"ל והמופקדים במשטרה על נושא החקירות).

פגיעה אנושה בעקרון השוויון בפני החוק

- **התיקון המוצע יכשיר ויחמיר בעיות שכבר קיימות ממילא במשטרת ישראל, של פרופיילינג ומדיניות הפעלת כוח ואכיפה בררנית כלפי אוכלוסיות מיעוטים, קבוצות מוחלשות ומפגינים בעלי דעות פוליטיות מסוימות.** בעיות אלה תועדו באינספור דוחות ממשלתיים ולא-ממשלתיים, ובמקום להתמודד עימן התיקון המוצע רק יחמירן ויכשירן.

- **על מדינת ישראל חלה החובה לקיים שוויון בכל השלבים של ההליך הפלילי, שיכול לחרוץ גורלו של אדם, כאשר כל בני האדם שווים בפני החוק הפלילי וזכאים, ללא כל אפליה, להגנה שווה מטעם החוק.** החל מההחלטה לעצור או לעכב אדם, לבדוק תעודת זהות, לפתוח

[1] איתי מק, דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל, **מכון זולת** (20.6.2022).
[2] יעל פרידסון, לוין: נעביר פסקת התגברות ברוב של 61 ח"כים ונשנה את אופן בחירת השופטים, **הארץ** (4.1.2023).
[3] אהרן ברק: הדבר המקביל לרפורמה של לוין - מהפכה של טנקים, **Ynet** (7.1.2023).

ולנהל חקירה נגד אדם, לבצע חיפוש או תפיסה של רכוש, להגיש כתב אישום ובניהול המשפט הפלילי.

- **מדינת ישראל מחויבת לקיים שוויון בכל השלבים של ההליך הפלילי גם באמנות הבין-לאומיות שהיא חברה בהן.** בין היתר, בהוראות סעיפים 2, 14 ו-26 לאמנה הבין-לאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (1966), בהוראות סעיפים 2 ו-15 לאמנה בדבר ביטול אפליה נגד נשים לצורותיה (1991) וסעיף 40 לאמנה בדבר זכויות הילד (1989).

- **האיסור לבצע אכיפה בררנית נקבע בפסיקת בית המשפט העליון.** השופט יצחק זמיר הסביר באחד מפסקי דינו שאכיפה כזאת נוגדת באופן חריף את העיקרון של שוויון בפני החוק במובן הבסיסי של עיקרון זה, היא הרסנית לשלטון החוק, היא מקוממת מבחינת הצדק, היא מסכנת את מערכת המשפט ועלולה לחרוץ גורל של אדם.[4]

- **האיסור להתערבות נבחרי ציבור בהליכים פליליים נקבע הן בפסיקת בתי המשפט[5] והן בהנחיית היועמ"שית לממשלה בנוגע לעצמאות התביעה הפלילית** (מס' 4.1001 מיום 9.11.2003).[6] בסעיף 5 להנחיית היועמ"שית לממשלה נקבע: "בכל מקרה, יש לשלול הוראות של נבחרי ציבור או עובדים בכירים בגוף בו מועסק התובע, באשר לדרך בה ינהג התובע במקרה מסוים, ובשום מקרה לא יתחשב תובע בשיקולים פוליטיים של נבחרי הציבור. ניסיונות התערבות לטובת נאשם זה או אחר, מטעם נבחרי ציבור, בהליכים פליליים שמנהלים התובעים הפליליים אין להם מקום כל עיקר, והם בלתי ראויים. מעשים אלה פוגעים בעצמאות התביעה הפלילית, שבמערכת הישראלית היא יסוד מוסד, ועלולים לפגוע בעקרון השוויון של ההליך הפלילי ולצבעו בצבעים פוליטיים – אם במהות ואם במראית עין – ובמקרים מסוימים, עלולים לעלות אף כדי עבירה".

- **התיקון המוצע יתיר לשר לביטחון לאומי להנחות את המשטרה לבצע אכיפה על בסיס שיקולים של דת, עדה, לאום, מין, מגדר, מתוך יחס של עוינות אישית או יריבות פוליטית כנגד פלוני או קבוצות מסוימות באוכלוסייה.** השר לביטחון לאומי הוא פוליטיקאי ולכן באופן אינהרנטי ותמידי נמצא בניגוד עניינים. השר יוכל להנחות את מדיניות האכיפה והחקירה של המשטרה באופן שתשרת את האינטרסים הפוליטיים והאישיים שלו או של הממשלה. זאת אף מבלי להודיע על כך במפורש, למשל, באמצעות קביעת סדרי העדיפויות לאכיפה "מוגברת" כלפי קבוצות אוכלוסייה מסוימות או באזורים מסוימים במדינה. למשל, יום וחצי לפני הבחירות

---

[4] פסקה 16 לפסק דינו של השופט יצחק זמיר בבג"ץ 6396/96 **זקין נ' ראש-עיריית באר-שבע** (פורסם בנבו, 8.6.1999).
[5] בג"ץ 337/85 **סיעת ר"ש במועצה המקומית רמת השרון נ' משה ורבין, ראש המועצה המקומית רמת השרון** (פורסם בנבו, 11.8.1986).
[6] עצמאות התביעה הכללית, **הנחיות היועץ המשפטי לממשלה** (9.11.2003).

לכנסת ה-21 המועמד לכנסת דאז בן גביר פנה לנערי גבעות ובני משפחותיהם, ביקש שיצביעו לו והבטיח לדאוג להם בתמורה לחסינות פלילית וכי "אנשי הפרקליטות שחרטו על דגלם מלחמה בהתיישבות יאלצו לחפש עבודה חדשה".[7] במקביל להענקת חסינות לפעילי הימין הקיצוני, השר בן גביר חוזר ומפרסם במדיה החברתית שהמשטרה צריכה לחקור פעילי זכויות אדם ושמאל, שאותם הוא מכנה "אנרכיסטים",[8] וכן כי הוא תומך בהצעת חוק שהגיש ח"כ אלמוג כהן מסיעתו להכניס לכלא "אנרכיסטים" שמפריעים לטענתו לחיילים.[9]

- **לתיקון המוצע עלולה להיות השפעה עצומה על השוויון באכיפת הדין הפלילי בישראל, לא רק בשל סמכויותיה הכלליות של המשטרה לשמירה על הסדר הציבורי, לשלילת חירות ולניהול חקירה, אלא גם בשל קיומה של יחידת התביעות.** יחידת התביעות של המשטרה אחראית לכ-90% מכתבי האישום שהוגשו בשנים האחרונות ולטיפול בעשרות אלפי תיקים מדי שנה (ליווי החקירה המשטרתית, בחינת התשתית הראייתית, קבלת החלטה בדבר הגשת כתב אישום או גניזת התיק).[10] כך למשל, השר בן גביר יוכל להנחות את המשטרה ואת יחידת התביעות לבצע אכיפה "מוגברת" ולתת פרשנות רחבה לעבירה העמומה של "הפרעה לשוטר במילוי תפקידו" (סעיף 275 לחוק העונשין, תשל"ז-1977) כלפי המשתתפים בהפגנות נגד הממשלה, כאשר כל מפגין שיתווכח עם שוטר על זכותו להפגין, או שיבקר שוטר על כך שהוא מבצע אכיפה פוליטית, ייחשב ל"מפריע".

- **התיקון המוצע יאפשר לשר לביטחון לאומי ולמשטרה לבצע אכיפה בררנית של מגבלות על מחאה.** מאחר שהחקיקה הקיימת בישראל היא שריד מהתקופה המנדטורית שנועדה להגביל מחאה, הרי ש"קל" מאוד למשטרה למנוע או להגביל מחאה ציבורית לגיטימית. ביום 15.12.2022 ח"כ צביקה פוגל מסיעת עוצמה יהודית אמר בראיון ברשת ב' שהשר בן גביר יעשה שימוש פוליטי במשטרה כדי להגביל מחאות פוליטיות מסוימות ("יוכל לקבוע מדיניות שיש הפגנות בבלפור שאפשר לפזר והפגנות במקום אחר שאי-אפשר יהיה לפזר, למה לא?").[11] ב-8.1.2022 השר בן גביר הנחה את המפכ"ל להסיר דגלי פלסטין באופן גורף בכל המרחב הציבורי.[12] אין מדובר רק בחשש להגבלת מחאה מטעמים של יריבות פוליטית, אלא גם למשל בהגבלת מחאה של צרכנים נגד בעלי הון המקורבים לשר.

- **התיקון המוצע יאפשר לשר לביטחון לאומי להורות למשטרה להפעיל כוח באופן בררני, גזעני ופוליטי.** על פי הוראת סעיף 103 להסכם הקואליציוני בין סיעת הליכוד לסיעת עוצמה

[7] גיא עזרא, יממה וחצי לבחירות: בן גביר בפניה מרגשת לנוער הגבעות, **סרוגים** (7.4.2019).
[8] איתמר בן גביר, ציוץ (9.12.2022).
[9] איתמר בן גביר, ציוץ (28.11.2022).
[10] משטרת ישראל, השנתון הסטטיסטי, מאי 2021.
[11] ריאיון עם צביקה פוגל, **רשת ב** (15.12.2022).
[12] אלי סניור, ההנחיה החדשה של בן גביר למשטרה: להסיר דגלי פלסטין, רשת 13 (8.1.2022).

יהודית, הוענקה לשר לביטחון לאומי בן גביר הסמכות לשנות לפי דעתו האישית את הוראות הפתיחה באש של המשטרה; חברי סיעת עוצמה יהודית והשר בן גביר חזרו והצהירו כי יפעלו לשנות את הוראות הפתיחה באש של המשטרה כדי להקל את אפשרות השימוש בירי חי;[13] השר בן גביר כבר קרא למשטרה להחמיר את התנהלותה כלפי המפגינים בתל אביב נגד הממשלה, כולל באמצעות שימוש במכת"זיות.[14]

- לכן מכון זולת ממליץ לחברי הכנסת המייצגים את הציבור הדמוקרטי:

✓ **לסרב להכשרת הפוליטיזציה והאכיפה הבררנית במשטרה.**

✓ **אף על פי שמדובר בהצעה העוסקת ישירות בסמכויות השר לביטחון לאומי, היא בלתי נפרדת מהמהלך הכולל לביצוע מהפכה משטרית. ההצעה תשלים את הפוליטיזציה של המשטרה במקביל להצעת שר המשפטים לוין לבצע פוליטיזציה מלאה של מערכת המשפט.**

✓ **יש לסרב להתחיל בדיון בטרם הממשלה תחשוף את מלוא ה"פרקים" של חבילת תיקוני החקיקה שבכוונתה לקדם על בסיס ההסכמים הקואליציוניים. "שיטת הסלמי" נועדה לבלבל את חברי הכנסת והציבור לגבי המהלך הכולל שהממשלה מתכננת לביצוע מהפכה משטרית. יש לסרב לדון בכל הצעת תיקון חוק בנפרד, אלא יש להתייחס לתיקונים כמכלול ההופך את המשטר לסמכותני ומבטל לחלוטין את האיזונים והבלמים בין הרשויות.**

[13] השינוי הראשון שבן גביר מבקש לאשר לשוטרים, **סרוגים** (10.11.2022).
[14] יוני גבאי, לא רק חרדים: בן גביר קורא למשטרה להפעיל מכת"זיות גם בהפגנות בתל אביב, **כיכר השבת** (9.1.2023).